

นครศรีธรรมราช : สถาปนาการค้าแห่งคาบสมุทรภาคใต้

ฉัตรชัย สุกระกาญจน์

นครศรีธรรมราช ในอดีตเป็นเมืองใหญ่ในคาบสมุทรภาคใต้ ที่จัดว่าตั้งอยู่ในทำเลอันเหมาะสม เพราะมีลมมรสุมพัดผ่านทั้งสองฤดู มีทรัพยากรธรรมชาติอันอุดมสมบูรณ์เป็นที่ต้องการของต่างประเทศ และมีทำเลจุดเรือสะดวกเมืองนี้จึงกลายเป็นที่รู้จักของพ่อค้าวานิชและนักเดินเรือต่างชาติ นับแต่พุทธศตวรรษที่ 6 เป็นต้นมาอย่างน้อย

จากข้อได้เปรียบในด้านภูมิประเทศและที่ตั้งของนครศรีธรรมราชที่มีเหนือเมืองอื่นๆ นี้เองจึงทำให้กลายเป็นเมืองท่าและศูนย์กลางแลกเปลี่ยนสินค้าที่สำคัญมานับตั้งแต่ต้นพุทธศตวรรษที่ 7 ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญอันหนึ่งที่ทำให้อิทธิพลของนครศรีธรรมราชขยายออกไปอย่างกว้างขวาง

ถ้าพิจารณาดูสภาพภูมิศาสตร์โดยส่วนรวมของภาคใต้จะพบว่า มีเทือกเขาที่สำคัญ คือ เทือกเขาภูเก็ต และเทือกเขานครศรีธรรมราชเรียงทอดยาวขนานกันจากเหนือลงใต้ แบ่งคาบสมุทรภาคใต้ออกเป็นสองส่วน คือฝั่งทะเลด้านตะวันตกและฝั่งทะเลด้านตะวันออก บริเวณเทือกเขานี้อุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรธรรมชาติ เป็นแหล่งต้นน้ำลำธารที่ไหลออกสู่ทะเลทั้งสองฝั่ง ลำน้ำเหล่านี้มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตและเชื่อมชุมชนที่อยู่ภายในกับชุมชนที่อยู่ปากแม่น้ำมาแต่อดีตกาล

ฝั่งทะเลด้านตะวันออกส่วนใหญ่เป็นที่ราบและเนินทราย เนื่องจากลำน้ำสายต่างๆ พัดพาตะกอนจากเทือกเขาตะวันตกไปทับถมบริเวณชายฝั่งตะวันออกทำให้เกิดที่ราบลุ่มและดินดอนสามเหลี่ยมบริเวณปากแม่น้ำเหมาะแก่การปลูกข้าว ผลิตอาหารเลี้ยงคนได้จำนวนมาก ยิ่งกว่านั้นคลื่นลมทางฝั่งตะวันออกมีการทับถมเป็นสันทรายหรือแผ่นดินงอก ซึ่งต่อมากจึงกลายเป็นที่ตั้งถิ่นฐานของชุมชน

แต่ฝั่งทะเลตะวันตกเกิดจากการเลื่อนยุบตัว จึงมีลักษณะเว้าแหว่ง เหมาะสำหรับเป็นที่จอดเรือกำบังพายุ ลำน้ำที่ไหลออกทะเลด้านนี้ก็ไม่ก่อให้เกิดที่ราบหรือดินดอนสามเหลี่ยมปากน้ำนัก ดินแดนฝั่งทะเลด้านตะวันตกนี้จึงเป็นถิ่นฐานน้อยกว่า และเป็นชุมชนเล็กๆ ไม่ขยายหรือพัฒนาเป็นบ้านเมืองใหญ่โตเท่ากับทางฝั่งทะเลด้านตะวันออก

กำเนิดของนครศรีธรรมราช

ระยะต้นพุทธศตวรรษที่ 6 การค้าระหว่างชุมชนแถบทะเลเมดิเตอร์เรเนียน อินเดีย และจีนรุ่งเรือง แต่การเดินทางยังไม่ก้าวหน้านัก ต้องแล่นด้วยเรือที่ใช้ใบและต้องอาศัยลมมรสุม จึงมักแล่นเลียบชายฝั่ง ทำให้เกิดชุมชนเมืองท่าแวะพักจอดเรือ และเมืองท่าแลกเปลี่ยนสินค้าตามชายฝั่งคาบสมุทรภาคใต้ ซึ่งอยู่ในระยะกึ่งกลางเส้นทางการค้านี้พอดี ประกอบกับมรสุมพัดผ่านทั้งสองฤดู เมืองท่าที่เกิดขึ้นเวลานั้นได้แก่ ตะกั่วป่า ตรัง ปัตตานี ไซยา และนครศรีธรรมราช เป็นต้น

ในคัมภีร์มหานิทเทศ ดิสสเมตตยสูตรของลังกา มีความตอนหนึ่งกล่าวถึงชื่อเมืองท่าในคาบสมุทรภาคใต้เอาไว้หลายเมือง โดยเฉพาะคือนครศรีธรรมราชซึ่งมีชื่อเรียกในเวลานั้นว่า “ตามพวลิงค์” ซึ่งสอดคล้องกับจุดหมายของภิกษุอีจิงที่เรียกชื่อเมืองนี้ว่า “ตั้งหมาหลิง”

ในเอกสารจีนได้กล่าวถึงเมืองที่มีบทบาททางการค้าในคาบสมุทรภาคใต้ ได้แก่ ในปลายพุทธศตวรรษที่ 8 มีเมืองตันซุน (Tan Sun) กลางพุทธศตวรรษที่ 11-12 มีเมืองจีตู (Chih-tu) ต้นพุทธศตวรรษที่ 12-13 มีเมืองตันตัน (Tan-Tan) และต้นพุทธศตวรรษที่ 13 เอกสารจีนเอ่ยถึงอาณาจักรที่รุ่งเรืองทางการค้าและวัฒนธรรมบนคาบสมุทรนี้ คืออาณาจักรโฟชิ (Fo-shih) หรือชิลิโฟชิ (Shihli-fo-shih) และในพุทธศตวรรษที่ 15 กล่าวถึง อาณาจักรหนึ่งที่มีอำนาจเหนือเมืองอื่นๆ 15 เมือง รวมทั้งเมืองตันมาลิง (Tan-Ma-Ling) และ หล่งยะสิจีเย (Lung-ya-Hsi-chiao) คืออาณาจักรสันฟูไซ (San-fo-chi) อย่างไรก็ตามโฟชิ, ชิลิโฟชิ, หรือสันฟูไซ ก็ยังไม่เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่าเป็น “ศรีวิชัย”

จากหลักฐานทางโบราณคดีที่พบในนครศรีธรรมราชและในเมืองท่ารุ่นเก่าแก่ในคาบสมุทรภาคใต้ ทำให้มองเห็นร่องรอยการค้าระหว่างอินเดีย อาหรับ และจีน กับบรรดาชุมชนบนคาบสมุทรนี้ได้ชัดเจน ยิ่งล่วงมาถึงพุทธศตวรรษที่ 7-8 ก็พบว่าการติดต่อค้าขายมีมากขึ้น สาเหตุคงเนื่องมาจากเรื่องต่อไปนี้

1. มีการติดต่อค้าขายสินค้าฟุ่มเฟือยมากขึ้น ระหว่างอินเดียและอาณาจักรโรมัน สินค้าสำคัญที่ชาวอินเดียต้องการจากชุมชนในคาบสมุทรภาคใต้ คือ ทอง เครื่องเทศ ไม้หอม และยางไม้หอม โดยเฉพาะทองนั้นชาวอินเดียต้องการมาก เพราะเหตุว่าตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 4 อินเดียถูกตัดการคมนาคมในภาคกลางของทวีปเอเชีย จึงไม่อาจจัดหาซื้อทองมาจากแคว้นไซบีเรียได้ดังเดิม นอกจากนี้จักรพรรดิโรมันในต้นพุทธศตวรรษที่ 7 ก็ทรงห้ามมิให้เหรียญทองโรมันรั่วไหลออกมานอกราชอาณาจักร ชื่อของชุมชนต่างๆ ที่ชาวอินเดียเดินทางออกมาติดต่อค้าขายทางคาบสมุทรนี้ได้แก่ สุวรรณภูมิ สุวรรณทวีป ดักโกละ (ตลาดกระวาน) กรรปุรทวีป (เกาะการบูร) นารีเกลททวีป (เกาะมะพร้าว) นี่ย่อมแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของสินค้านี้ดังกล่าวได้อย่างดี

2. การต่อเรือของชาวอินเดียและชาวจีนดีขึ้นกว่าเดิม เป็นเพราะสามารถต่อเรือขนาดใหญ่ที่บรรทุกผู้โดยสารตั้งแต่ 500-600 คนได้

3. รู้จักวิถีมรสุม ทำให้การเดินทางระหว่างอินเดียและชุมชนในคาบสมุทรภาคใต้ตลอดจนจากอินเดีย

ไปยังทะเลแดงทางทิศตะวันตก สะดวกรวดเร็วกว่าสมัยพุทธศตวรรษที่ 6

4. พุทธศาสนาเจริญยิ่งขึ้น ทำให้ชาวอินเดียเริ่มเดินทางออกไปต่างทวีป ประกอบกับในศาสนาพราหมณ์นั้นการปะปนกับชนต่างวรรณะหรือต่างเชื้อชาติถือเป็นบาป ทำให้ผู้คนในอินเดียเริ่มเดินทางไปแสวงหาดินแดนใหม่เพื่อตั้งถิ่นฐานมากขึ้น

นครศรีธรรมราชจึงได้ก่อกำเนิดขึ้นจากชุมชนการค้าริมทะเล และพัฒนาขึ้นมาเป็น "สถานีการค้า" ในเวลาต่อมา มีบทบาทสำคัญในการค้าเครื่องเทศที่หาได้จากแผ่นดินและชุมชนข้างเคียง ส่งเป็นสินค้าออกไปยังตะวันออกกลาง อินเดีย จีน และเมืองในคาบสมุทรภาคใต้ ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 8-12

เส้นทางการค้า : ร่องรอยอันรุ่งโรจน์

เส้นทางการค้าต่างประเทศของนครศรีธรรมราชที่สำคัญมีดังนี้

1. เส้นทางบก เป็นเส้นทางการค้าข้ามสมุทรติดต่อระหว่างชายฝั่งทะเลตะวันออกกับชายฝั่งทะเลตะวันตกมีสองสาย สายแรกเริ่มจากเมืองตรังไปยังทุ่งสงถึงนครศรีธรรมราช หากเดินทางด้วยช้างใช้เวลาสามวัน เส้นทางบกสายนี้เป็นเส้นทางค้าขายที่สำคัญมาแต่โบราณ สะดวกในการขนถ่ายสินค้ามากกว่าเส้นทางอื่น เพราะไม่มีภูเขาใหญ่กั้น ส่วนเส้นทางสายที่สองจากเมืองตะกั่วป่า ข้ามลำน้ำสกและแม่น้ำศรีรัฐไปเมืองไชยาทางหนึ่ง หรือแยกลงใต้มานครศรีธรรมราชอีกทางหนึ่ง เส้นทางทั้งสองสายนี้ชาวอินเดียโบราณน่าจะเคยใช้เป็นเส้นทางติดต่อค้าขายมานานแล้ว เพราะพบซากโบราณสถานโบราณวัตถุของชาวอินเดียตลอดตั้งแต่ตะกั่วป่า ไชยา นครศรีธรรมราช สินค้าจากตะวันออกกลาง เปอร์เซีย อินเดีย และลังกาคงมาจากเส้นทางนี้ แล้วมาพักสินค้าที่นครศรีธรรมราช ก่อนที่จะส่งต่อไปยังดินแดนในแหลมอินโดจีน มลายู จีน ญี่ปุ่น ต่อไป

2. เส้นทางทะเล เริ่มจากอ่าวตังเกี๋ยผ่านแหลมอินโดจีน แล้วตัดตรงมาถึงนครศรีธรรมราชได้ เข้าใจว่าพ่อค้าจีน และพ่อค้าญี่ปุ่นคงใช้เส้นทางนี้เป็นส่วนใหญ่ เพราะสะดวกต่อการค้าขายกับนครศรีธรรมราชโดยตรงได้

3. เส้นทางเลียบบฝั่งทะเลตะวันออก เริ่มจากเกาะชวา มลายู ผ่านมายังปัตตานี และนครศรีธรรมราช เส้นทางนี้พ่อค้าจีน อินเดีย เปอร์เซีย ใช้ในการติดต่อค้าขายกับดินแดนแถบหมู่เกาะอินเดียตะวันออก มลายู และภาคใต้มาช้านานแล้ว (แม้ในสมัยกรุงศรีอยุธยาที่ชาวฮอลันดามีบทบาททางการค้าในแถบเอเชียอาคเนย์ จวบจนสมัยการปฏิรูปประเทศในรัชกาลที่ 5 ซึ่งอังกฤษเข้ามามีบทบาททางการค้า เส้นทางสายนี้ยังคงรองความสำคัญตลอดมา)

จากลักษณะดังกล่าวจะเห็นได้ว่า นครศรีธรรมราชเป็นสถานีการค้าหรือชุมทางพาณิชย์นาวีที่เจริญรุ่งเรือง มีพ่อค้าอินเดีย อาหรับ จีน ชาว มลายู และชาวตะวันตก เข้ามาแวะพักหาสินค้าอยู่เสมอมิได้ขาด

สินค้า : สัญลักษณ์แห่งตามพริลิ่งค์

ในบรรดาสินค้าที่ชาวนครศรีธรรมราชในราวพุทธศตวรรษที่ 7-12 นั้น อาจกล่าวได้ว่ามีสองประเภท คือสินค้าเกษตรที่เกิดจากธรรมชาติหรือที่ผลิตบนผืนแผ่นดินตามพริลิ่งค์เองประเภทหนึ่ง และสินค้าที่ต่างชาตินำมาแลกเปลี่ยนซื้อขายกันที่นครศรีธรรมราชอีกประเภทหนึ่ง

สินค้าเกษตรที่หาได้หรือผลิตได้ในท้องถิ่นตามพริลิ่งค์ ได้แก่ พริกไทย ดีบุก งาช้าง หนังกวาง หนังโค พริกไทยและดีบุก เป็นสินค้าสำคัญที่มีชื่อเสียง ส่วนสินค้าจากต่างชาตินำมาแลกเปลี่ยนซื้อขายกันที่ นครศรีธรรมราชนั้น จากโบราณวัตถุที่ขุดพบตั้งแต่เมืองประจวบคีรีขันธ์ ไชยา นครศรีธรรมราช ปัตตานี ค้นพบเรือบรรทุกสินค้าสังคโลกสมัยสุโขทัย นอกจากนี้ที่นครศรีธรรมราชยังค้นพบถ้วยชามแบบจีนและ ญวนอีกด้วย ซึ่งสะท้อนให้เห็นร่องรอยการค้าโบราณได้ตามควร

จากตามพริลิ่งค์สู่นครศรีธรรมราช

พัฒนาการของความเป็น “สถานีการค้า” ของแคว้นตามพริลิ่งค์ได้ดำเนินสืบมาโดยมิขาดสาย ความเจริญของพาณิชย์นาวีจากต่างชาติ ส่งผลให้นครศรีธรรมราชพัฒนาขึ้นเป็นเมืองใหญ่ในภูมิภาคเอเชีย อากาศและคาบสมุทรไทยในช่วงพุทธศตวรรษที่ 17-18 มีระบบการปกครองที่เรียกว่า “ระบบธรรมราชา” มีเจ้าผู้ครองนครที่เรียกว่า “ราชวงศ์ศรีธรรมมาศกราช” มีเมืองขึ้นถึง 12 เมือง ที่เรียกว่า “เมืองสิบสอง นักษัตร” มีศิลปวัฒนธรรมและสกุลช่างเป็นของตนเอง ทำให้เมืองมีฐานะเป็น “รัฐอิสระ” แห่งคาบสมุทรไทยใน ชื่อ “นครศรีธรรมราช” ซึ่งแปลว่า “นครของพระราชา ผู้ทรงธรรมอันสง่างาม”

แม้ชื่อจะเปลี่ยนไป แต่บทบาททางการค้าของนครศรีธรรมราชก็ยังคงเดิม

ชาติคู่ค้า

คู่ค้าสำคัญของนครศรีธรรมราชในสมัยโบราณ ได้แก่ อินเดีย ลังกา จีน และญี่ปุ่น

1. อินเดียและลังกา ชาวอินเดียติดต่อค้าขายกับนครศรีธรรมราชมาช้านาน โดยเดินทางขึ้นที่ตะกั่วป่า (ตะโกละ) แล้วเดินทางต่อไปยังไชยา หรือแยกลงใต้มานครศรีธรรมราช ชาวอินเดียคงมาตั้งชุมชนการค้า แถบสองฝั่งทะเล ซึ่งปรากฏหลักฐานทางโบราณวัตถุสถาน ที่ตะกั่วป่า ไชยา นครศรีธรรมราช พบเทวรูป พระนารายณ์ ดัมพหู ลูกปัด เครื่องประดับแบบอินเดีย สินค้าที่พ่อค้าอินเดียนำมาขายได้แก่ ผ้าแพร มัสลิน เยียรยับ พรหม เครื่องหอม เขาสัตว์ เครื่องประดับต่างๆ ส่วนสินค้าที่อินเดียต้องการคือเครื่องลายคราม

ส่วนการติดต่อกับลังกา หลักฐานปรากฏในด้านานพระพุทธรูปสังคโลกที่พระเจ้าศรีธรรมโศกราช แต่งทูตเชิญพระราชสาส์นไปถึงพระเจ้ากรุงลังกา ขอพระราชทานพระพุทธรูปสังคโลก ซึ่งพระเจ้ากรุงลังกาได้ถวาย ให้ตามประสงค์ แม้เมื่อถึงสมัยต้นรัตนโกสินทร์รัชกาลที่ 2 ยังมีการฝากพระสงฆ์ไทย 7 รูป พระสงฆ์ลังกา 2 รูป มาลงเรือสินค้าที่นครศรีธรรมราชเพื่อไปยังลังกา แสดงให้เห็นว่าจะต้องมีการติดต่อกันอย่างสม่ำเสมอ

2. จีน ชาวจีนมิเพียงแต่จะเป็นชาติที่มีบทบาทสำคัญทางการค้าต่างประเทศเท่านั้น แต่ยังมีความสัมพันธ์กับการตั้งถิ่นฐานและชุมชนหลายแห่งในอาณาจักรไทย จากหลักฐานของจีนระบุว่า พระเจ้าศรีธรรมโศกราชได้ส่งคณะทูตไปเจริญสัมพันธไมตรีตรงมายังนครศรีธรรมราช อีกเส้นทางหนึ่งเดินทางจากจีน ผ่านแหลมมลายู เลียบเมืองท่าชายฝั่งทะเลตะวันออกถึงนครศรีธรรมราช เข้าใจว่าพ่อค้าจีนคงใช้เส้นทางสายที่สองมาก เพราะผ่านสถานีการค้าที่สำคัญหลายแห่งในแถบเกาะชวา สุมาตรา มลายู สินค้าจีนส่วนใหญ่มารวมกันที่เมืองบันด้าในเกาะชวา แต่เมื่อหลังจากที่บันด้าตกอยู่ในอำนาจของฮอลันดาแล้ว สินค้าจากจีน ญีปุ่น มาเก๊า ที่เคยผ่าน บันด้ากลับมารวมอยู่ที่กรุงศรีอยุธยา แม้ในยามที่กรุงศรีอยุธยาเกิดความผันผวนมีศึกสงคราม เมืองท่าต่าง ๆ ทางภาคใต้ยังคงมีการค้าขายกับจีนอยู่ ส่วนใหญ่เป็นการค้ากับจีนตอนใต้

ตราบจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ นครศรีธรรมราชก็ยังคงดำเนินการค้ากับจีนเรื่อยมาในรูปแบบของการค้าข้าวเป็นส่วนใหญ่ จากเอกสารของครอว์ฟอร์ดเมื่อ พ.ศ. 2365 กล่าวว่า มีเรือสำเภามาจากนครศรีธรรมราชเดินทางไปค้าขายที่เมืองจีน 2 ลำ บรรทุกสินค้าหนักลำละ 6,500 หาบ หรือ 406.25 ตัน หลังจากสมัยรัชกาลที่ 3 แล้ว การค้ากับจีนจึงลดน้อยลงเพราะเกิดเหตุการณ์ยุ่งยากทางการเมืองขึ้นในประเทศจีน

3. ญีปุ่น ความสัมพันธ์ระหว่างญีปุ่นกับนครศรีธรรมราชนั้น มีปรากฏในจดหมายเหตุเรื่องพระราชไมตรีระหว่างกรุงศรีอยุธยากับญีปุ่นว่า มีชาวญีปุ่นอพยพมาอยู่เมืองไทยในสมัยอยุธยาประมาณ 700 คน บางพวกออกไปตั้งบ้านเรือนค้าขายที่ปัตตานี และนครศรีธรรมราช ประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับนครศรีธรรมราช โดยตรงคือออกญาเสนาภิมุข (หรือยามาด้า) ซึ่งได้รับแต่งตั้งให้เป็นเจ้าเมืองนครศรีธรรมราชเมื่อ พ.ศ. 2164 ได้จัดการแบ่งปันที่ดินของหลวงให้ญีปุ่นตั้งบ้านพักอาศัย ลูกชายคนโตของออกญาเสนาภิมุขก็ได้เป็นเจ้าเมืองสืบต่อจากบิดา แต่อยู่มาไม่นานเกิดความไม่สงบรบพุ่งกับขึ้นในสมัยสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง ชาวญีปุ่นเหล่านี้จึงอพยพออกไปอยู่ที่เขมร

การค้าระหว่างนครศรีธรรมราชกับญีปุ่นนั้น ส่วนใหญ่เป็นการค้าดาบ เกราะ ทองแดง กำมะถัน ส่วนสินค้าที่ญีปุ่นซื้อจากนครศรีธรรมราช ได้แก่ ไม้หอม เครื่องเทศ และสัตว์ป่า

จากวันนั้นถึงวันนี้

จากพัฒนาการของสถานีการค้าเมื่อพุทธศตวรรษที่ 7 แคว้นตามพรลิงค์ หรือนครศรีธรรมราชได้เจริญรุ่งเรืองขึ้นมาตามลำดับ จนกระทั่งเป็น “นครรัฐ” สำคัญในคาบสมุทรไทย ความสำคัญของนครรัฐแห่งนี้น่าจะสรุปได้เป็น 3 ฐานะ คือ

1. นครศรีธรรมราชในฐานะศูนย์กลางพุทธศาสนา

ด้วยเหตุที่พระบรมสารีริกธาตุของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้มาประดิษฐานอยู่ ณ หาดทรายแก้ว อันเป็นที่ตั้งของชุมชนตามพรลิงค์ หรือนครศรีธรรมราช ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 6 เป็นเหตุให้ชาวบ้านเมือง ซึ่ง

เดิมยังไม่มีศาสนาประจำถิ่นที่ชัดเจนแน่นอน ได้หันมานับถือพุทธศาสนาจากอินเดีย ส่งผลให้พุทธศาสนา
แผ่ขยายในดินแดนปักษ์ใต้ โดยมีศูนย์กลางอยู่ที่นครศรีธรรมราช

2. นครศรีธรรมราชในฐานะศูนย์กลางการปกครองของปักษ์ใต้

พุทธานุกาพย์แห่งพระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราชที่ประดิษฐานที่หาดทรายแก้ว ได้ส่งผลให้บริเวณ
ชายรอบกลายเป็นชุมชนใหญ่ขึ้นมาเป็นลำดับ ราชวงศ์ศรีธรรมมาโคกราชซึ่งมีสายสัมพันธ์ทางเครือญาติกับ
อินเดียตอนใต้และลังกา ได้เข้ามาจัดระบบการปกครองชุมชนขึ้น ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 11 เป็นอย่างน้อย

รูปแบบการปกครองในยุคแรกจนถึงพุทธศตวรรษที่ 18 มีลักษณะเป็นการปกครอง “ธรรมราชา”
ธรรมะแห่งพุทธศาสนาได้เข้ามามีส่วนเสริมสร้างระบบการปกครองในนครศรีธรรมราชอย่างมาก จนกระทั่ง
ส่งผลให้มีเมืองต่างๆ ในดินแดนใกล้เคียงมาขึ้นอยู่ในอำนาจของราชวงศ์ศรีธรรมมาโคกราช เรียกว่า “เมือง
สิบสองนักษัตร” เป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวางทั้งบริเวณในช่วงพุทธศตวรรษที่ 17-18

แม้เมื่ออยู่ในอำนาจแห่งราชอาณาจักรกรุงศรีอยุธยาในพุทธศตวรรษที่ 20 แล้วก็ตาม แต่นครศรี-
ธรรมราชก็ยังคงดำรงความสำคัญในฐานะหัวเมืองเอกของไทยมาโดยตลอด จนกระทั่งถึงยุคเปลี่ยนแปลง
การปกครอง พ.ศ. 2475 จึงมีฐานะเป็นจังหวัดหนึ่งในประเทศไทย

3. นครศรีธรรมราชในฐานะศูนย์กลาง ทางศิลปวัฒนธรรม

ด้วยเหตุผลเรื่องความอุดมสมบูรณ์ของผืนแผ่นดินอันเป็นที่ราบริมฝั่งทะเล การมีพืดเขาอันยาว
เหยียดทอดผ่านตอนกลางของตัวเมือง การมีชายทะเลอันเหมาะสมแก่การจอดเรือและมีพื้นที่ซึ่งติดต่อชายฝั่ง
ทะเลได้ทั้งสองฝ่าย (ฝั่งอ่าวไทยและฝั่งอันดามัน) ทำให้นครศรีธรรมราชกลายเป็นชุมชนใหญ่ที่เติบโตอย่าง
รวดเร็ว ได้รับอิทธิพลด้านวัฒนธรรมจากอินเดียและจีนได้ง่าย ส่งผลให้นครแห่งนี้กลายเป็นแหล่งรวม
วัฒนธรรมใหม่ๆ ที่ชาวต่างชาตินำเข้ามาอยู่เสมอ

วิถีชีวิตชาวนครในอดีตผูกพันอยู่กับพุทธศาสนาและวัด ตั้งแต่เกิดจนตาย มีประเพณีและธรรมเนียม
ปฏิบัติที่สืบเนื่องมาจากความเชื่อในพุทธศาสนา ลัทธิลังกาวงศ์เป็นต้นแบบ ผสมผสานกับลักษณะของชุมชน
เกษตร ที่อาศัยธรรมชาติและความเปลี่ยนแปลงของฤดูกาลเป็นปัจจัยหลัก จึงทำให้ศิลปวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นมี
รากฐานจากพุทธศาสนาและสังคมเกษตรอย่างแนบแน่น ประเพณีสำคัญในเมืองนี้ได้กลายเป็นแบบอย่าง
เมืองข้างเคียง และประเพณีได้กลายเป็นแบบแผนของราชธานี ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาจนถึงสมัยกรุงรัตน-
โกสินทร์

ทั้งหมดนี้คือพัฒนาการของ “นครศรีธรรมราช” นครของพระราชผู้ทรงธรรมอันสง่างาม

